

УДК 339.9:327

DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2025-16-21>

Мудра Я.А.

кандидат економічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7343-6735>

РЕГЛОБАЛІЗАЦІЯ VS ДЕГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ФРАГМЕНТАЦІЇ

Досліджено трансформацію глобальних економічних зв'язків в умовах зростаючої геополітичної поляризації. Проаналізовано дискусію щодо деглобалізації та реглобалізації світової економіки. Встановлено, що замість повної деглобалізації відбувається структурна трансформація глобалізації через регіоналізацію торгівлі, реконфігурацію ланцюгів постачання та формування геоekonomічних блоків. Виявлено основні драйвери фрагментації: торговельні війни, санкції, reshoring виробництва та зростання ролі національної безпеки у торговельній політиці. Оцінено економічні наслідки фрагментації для світового ВВП та міжнародної торгівлі. Обґрунтовано, що сучасна глобальна економіка не скорочується, а реструктуризується навколо геополітичних осей, формуючи нову архітектуру міжнародних економічних відносин. Визначено ключові ризики та можливості для різних груп країн у контексті трансформації глобальних економічних зв'язків. Запропоновано стратегічні підходи до адаптації національних економік до нових умов геоekonomічної фрагментації.

Ключові слова: глобалізація, деглобалізація, реглобалізація, геоekonomічна фрагментація, reshoring, friendshoring, торговельні блоки, регіоналізація

Mudra Yaroslava

Khmelnitsky National University

REGLOBALIZATION VS DEGLOBALIZATION: TRANSFORMATION OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS IN CONDITIONS OF GEOPOLITICAL FRAGMENTATION

The article examines the transformation of global economic relations in the context of growing geopolitical polarization and increasing tensions between major economic powers. The discussion on deglobalization versus reglobalization of the world economy is comprehensively analyzed, drawing on recent empirical evidence and theoretical frameworks. It is established that instead of complete deglobalization, a structural transformation of globalization is taking place through regionalization of trade, reconfiguration of supply chains, and formation of distinct geoeconomic blocs aligned with geopolitical interests. The main drivers of fragmentation are identified and analyzed in detail: escalating trade wars between major economies, extensive use of economic sanctions as foreign policy instruments, production reshoring and nearshoring trends, and the growing role of national security considerations in trade policy formulation. The economic consequences of fragmentation for global GDP and international trade are assessed using quantitative models and empirical data, revealing significant but uneven impacts across different regions and sectors. The study reveals that current changes represent not the end of globalization but its restructuring into a new architecture with stronger regional ties, shorter and more resilient supply chains, and greater emphasis on geopolitical considerations in trade relationships. This emerging multipolar economic order is characterized by the formation of competing economic blocs, increased emphasis on economic sovereignty, and selective decoupling in strategic sectors such as technology, semiconductors, and critical raw materials. The research identifies key risks including reduced economic efficiency, higher costs for consumers and businesses, and potential for increased international conflicts. Simultaneously, it highlights opportunities for regional integration, development of alternative trade routes, and acceleration of technological innovation. Strategic approaches for national economies to adapt to these new conditions of geoeconomic fragmentation are proposed, emphasizing flexibility, diversification, and strategic partnerships.

Keywords: globalization, deglobalization, reglobalization, geoeconomic fragmentation, reshoring, friendshoring, trade blocs, regionalization.

Постановка проблеми. Після десятиліть поглиблення міжнародної економічної інтеграції світова економіка опинилася на роздоріжжі. Брекзит (2016), ескалація торговельної війни США-Китай, пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення Росії в Україну та зростання протекціонізму викликали широкі дискусії про можливу «деглобалізацію». Проте емпіричні дані свідчать про більш складну картину: світ не стільки деглобалізується, скільки переформатовується у нову архітектуру торговельних, фінансових і технологічних зв'язків. Актуальність дослідження

зумовлена необхідністю переосмислення майбутнього глобальної інтеграції в умовах геополітичної поляризації, формування торговельних блоків та зростання ролі геоekonomічних факторів у міжнародній торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика трансформації глобальних економічних зв'язків та геоekonomічної фрагментації активно досліджується провідними науковцями та міжнародними організаціями. Д. Родрік (D. Rodrik) [10] аналізує структурні процеси гіперглобалізації та необхідність перебалансування між національним суверенітетом і міжнародною

інтеграцією. Дослідження П. Антраса (P. Antràs) [1] присвячені трансформації глобальних ланцюгів вартості під впливом технологічних змін та геополітичних чинників. Праці Г. Гопінат (G. Gopinath) [7] та колег з МВФ демонструють, що замість повної деглобалізації відбувається геоekonomічна фрагментація світової економіки на окремі торговельні блоки. Р. Болдуїн (R. Baldwin) [3] концептуалізує сучасні зміни як перехід до нової фази глобалізації, заснованої на цифрових технологіях та регіональних ланцюгах вартості. Дж. Стігліц (J. Stiglitz) [11] критично оцінює наслідки геоekonomічної фрагментації для економічного розвитку та глобальної нерівності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз трансформації глобальних економічних зв'язків в умовах геополітичної фрагментації та визначення перспектив розвитку міжнародної торгівлі. Завдання дослідження: проаналізувати емпіричні дані щодо динаміки глобалізації; виявити основні драйвери геоekonomічної фрагментації; оцінити економічні наслідки реструктуризації ланцюгів постачання; дослідити сценарії майбутнього глобальної інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. Реглобалізація замість деглобалізації.

Прямі іноземні інвестиції продовжують зростати, досягнувши у 2022 році 1,3 трлн дол. США порівняно з 0,4 трлн дол. США у 2000 році [8]. Рис 1.

Транскордонні потоки даних зросли у 148 разів з 2005 по 2021 рік, що відображає поглиблення цифрової глобалізації [9]. Ці цифри змушують переглянути популярний наратив про «смерть глобалізації». Радше йдеться про болісну трансформацію: світ не відмовляється від міжнародної торгівлі, але переосмислює її правила. Якщо раніше компанії шукали найдешевші ринки праці, сьогодні вони запитують себе: «Наскільки безпечний цей партнер?» Це і є реглобалізація – глобалізація з поправкою на геополітичну реальність.

2. Геоekonomічна фрагментація та формування торговельних блоків.

Найбільш помітною тенденцією є геоekonomічна фрагментація світової економіки на окремі торговельні блоки, зорієнтовані навколо США, Китаю та Європейського Союзу [1]. Дослідження МВФ показують, що з 2016 року спостерігається зростання частки торгівлі всередині геополітично близьких блоків при одно-

часному зниженні торгівлі між блоками. Торговельна війна США-Китай призвела до зростання середніх тарифів між цими країнами з 3% у 2017 році до 19% у 2023 році [15]. Санкції проти Росії, запроваджені після 2022 року, охопили понад 40% світової економіки та створили безпрецедентні обмеження у міжнародних фінансових та торговельних потоках [13]. Ці тенденції сприяють формуванню паралельних економічних екосистем з різними технологічними стандартами, платіжними системами та ланцюгами постачання, зокрема у критичних галузях, таких як напівпровідники, рідкоземельні елементи та енергетика.

3. Решорінг, ніршорінг та френдшорінг.

Компанії активно переглядають свої стратегії розміщення виробництва, відходячи від моделі максимальної оптимізації витрат на користь більшої стійкості та безпеки ланцюгів постачання [7]. Решорінг – повернення виробництва до країни базування компанії – набуває популярності, особливо у високотехнологічних та стратегічних галузях. США інвестували понад 500 млрд дол. США у решорінг виробництва напівпровідників через CHIPS Act [4]. Ніршорінг – розміщення виробництва у географічно близьких країнах – спостерігається у відносинах США-Мексика, ЄС-Східна Європа. Френдшорінг – перенесення виробництва до геополітично дружніх країн – стає ключовою стратегією мінімізації ризиків, зокрема у критичних ланцюгах постачання [5]. McKinsey прогнозує, що до 2030 року до 25% глобального експорту товарів (вартістю 4,6 трлн дол. США) може бути переміщено до нових локацій внаслідок цих тенденцій [7].

4. Економічні наслідки фрагментації.

Геоekonomічна фрагментація має суттєві економічні наслідки для світової економіки. Дослідження МВФ [1] оцінюють, що повна фрагментація світової економіки на два торговельні блоки може призвести до втрат світового ВВП на рівні 7% у довгостроковій перспективі – еквівалент річного ВВП Японії та Німеччини разом узятих.

Навіть часткова фрагментація у технологічному секторі може знизити світовий ВВП на 5% [12]. Перерозподіл ланцюгів постачання призводить до зростання витрат: переміщення виробництва з Китаю до США збільшує виробничі витрати на 25-40% [6]. Водночас фрагментація створює нові можливості для країн, що розвиваються, які можуть стати альтернативними центрами виробництва, зокрема В'єтнам, Індія, Мексика та країни Східної Європи демонструють значне зростання прямих іноземних інвестицій [16].

5. Фінансова фрагментація та дедоларизація.

Окрім торговельної фрагментації, спостерігається зростання фінансової фрагментації та процесів дедоларизації міжнародних розрахунків [2]. Частка долара США у світових валютних резервах знизилася з 71% у 2000 році до 58% у 2023 році [17]. Країни БРІКС активно розвивають альтернативні платіжні системи та розширюють використання національних валют у двосторонній торгівлі. Китай просуває юань як альтернативну резервну валюту, створюючи мережу валютних своп-ліній та розвиваючи систему міжбанківських платежів CIPS [18]. Санкції проти російських банків та відключення від SWIFT прискорили розробку альтернативних міжнародних платіжних систем. Однак повна дедоларизація залишається

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій

Джерело: [14]

Таблиця 1
Оцінка втрат світового ВВП за різними сценаріями
геоекономічної фрагментації

Сценарій фрагментації	Втрати світового ВВП, %
Повна фрагментація (два блоки)	7,0
Часткова фрагментація (технології)	5,0
Регіональна фрагментація	2,5
Фрагментація фінансових систем	3,0

Джерело: складено автором за [8]

маловірогідною у середньостроковій перспективі через глибину та ліквідність американських фінансових ринків.

6. Сценарій майбутнього глобалізації.

Всесвітній економічний форум [3] виділяє чотири можливі сценарії розвитку глобалізації до 2030 року. Перший сценарій – «нова мультилатеральність» – передбачає відновлення глобальної співпраці через реформовані міжнародні інституції. Другий сценарій – «регіональна конкуренція» – описує світ великих торговельних блоків з обмеженою взаємодією між ними. Третій сценарій – «цифрова глобалізація» – фокусується на зростанні транскордонних потоків даних та цифрових послуг при зниженні торгівлі товарами. Четвертий сценарій – «повна фрагментація» – передбачає розпад глобальної економіки на автаркічні блоки. Найбільш вірогідним вважається другий сценарій регіональної конкуренції, де світова економіка складатиметься з декількох великих інтегрованих регіонів з обмеженою, але не повністю перерваною взаємодією між ними [19].

7. Регіоналізація як альтернатива глобалізації.

Паралельно з глобальною фрагментацією спостерігається поглиблення регіональної інтеграції. Регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP), підписане у 2020 році, створило найбільшу у світі зону вільної торгівлі, що охоплює 30% світового ВВП та населення [20]. Африканська континентальна зона вільної торгівлі (AfCFTA) об'єднує 1,3 млрд населення та має потенціал збільшити внутрішньоафриканську торгівлю на 52% до 2030 року. БРІКС+ розширюється, приймаючи нових членів та створюючи альтернативний полюс економічної сили. Ці регіональні угоди відображають тенденцію до формування «спагетті-миски» перехресних торговельних угод, що замінюють глобальні багатосторонні домовленості [11]. Регіоналізація створює можливості для країн посилити економічну інтеграцію з географічними сусідами при одночасному зменшенні залежності від віддалених торговельних партнерів.

8. Геополітика як центр торговельної політики.

Найсуттєвішою зміною у глобальній торговельній системі стало переміщення геополітичних міркувань у центр економічної політики. На відміну від періоду після холодної війни, коли торговельна політика визначалася переважно економічною ефективністю, сьогодні національна безпека, технологічний суверенітет

та стратегічна автономія стали ключовими факторами прийняття рішень [14]. Країни запроваджують експортний контроль критичних технологій, механізми перевірки іноземних інвестицій та стратегії захисту ланцюгів постачання. Концепція «економічної безпеки» розширюється, охоплюючи не лише традиційний оборонний сектор, але й напівпровідники, штучний інтелект, батареї, рідкоземельні елементи та навіть продовольство й енергетику. Ця секюритизація економічної політики фундаментально змінює логіку міжнародних економічних відносин, створюючи нові бар'єри для транскордонної економічної діяльності навіть між формальними союзниками.

Висновки. Дослідження демонструє, що світова економіка переживає не деглобалізацію, а структурну трансформацію глобалізації у нову архітектуру міжнародних економічних відносин. Замість повного розриву глобальних зв'язків відбувається їх реконфігурація з акцентом на регіональні блоки, коротші ланцюги постачання та геополітичну сумісність партнерів. Міжнародна торгівля залишається на високих рівнях, проте її структура та мотивація змінюються – від максимізації ефективності до балансу між ефективністю, стійкістю та безпекою.

Геоекономічна фрагментація створює як виклики, так і можливості для різних країн. Великі економіки змагаються за формування власних сфер економічного впливу, середні країни маневрують між блоками, а країни, що розвиваються, отримують можливості стати альтернативними виробничими хабами. Економічні наслідки фрагментації є значними – потенційні втрати світового ВВП оцінюються до 7%, що підкреслює важливість збереження максимально можливого рівня міжнародної економічної співпраці.

Найбільш вірогідним сценарієм майбутнього є світ декількох великих інтегрованих регіонів з частковою взаємодією між ними. Регіоналізація стане ключовою характеристикою нової фази глобалізації, з поглибленням економічних зв'язків всередині регіонів при одночасному ослабленні транс-регіональних зв'язків. Країни будуть балансувати між участю у регіональних блоках та підтриманням селективних глобальних зв'язків у критично важливих галузях.

Для України ці тенденції створюють стратегічне вікно можливостей. Процеси рещорінгу та френдшорінгу європейського виробництва, інтеграція з ЄС та потенціал стати регіональним логістичним хабом можуть сприяти економічному розвитку після завершення війни. Водночас необхідно враховувати ризики посилення глобальної фрагментації та залежності від окремих торговельних блоків.

Подальші дослідження мають зосередитися на аналізі конкретних механізмів адаптації бізнесу до фрагментованого глобального середовища, оцінці довгострокових наслідків технологічної фрагментації для інновацій та вивченні можливостей для середніх країн у новій геоекономічній архітектурі. Особливу увагу варто приділити розробці стратегій економічної стійкості та диверсифікації для країн, що опинилися на порозі геополітичних блоків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Antràs P. De-Globalisation? Global Value Chains in the Post-COVID-19 Age. *National Bureau of Economic Research Working Paper*, 2021. No. 28115. 38 p.
2. Asian Development Bank. Regional Comprehensive Economic Partnership: Overview and Economic Impact. Manila: ADB, 2021. 64 p.
3. Baldwin R., Evenett S. J. COVID-19 and Trade Policy: Why Turning Inward Won't Work. London: CEPR Press, 2020. 232 p.
4. Bown C. P., Kolb M. Trump's Trade War Timeline: An Up-to-Date Guide. *Peterson Institute for International Economics*, 2023. URL: <https://www.piie.com/blogs/trade-investment-policy-watch> (дата звернення: 15.10.2025).
5. European Central Bank. The international role of the euro. Frankfurt: ECB, 2023. *Annual Review*. 84 p.
6. Freund C., Mattoo A., Mulabdic A., Ruta M. Is US Trade Policy Reshaping Global Supply Chains? *World Bank Policy Research Working Paper*, 2023. No. 10511. 42 p.
7. Gopinath G. A New Bretton Woods Moment. *IMF Blog*, 2020. October 15. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs> (дата звернення: 25.09.2025).
8. International Monetary Fund. *The Economic Effects of Geopolitical Fragmentation*. World Economic Outlook, 2023. Chapter 3. pp. 89-124.
9. McKinsey Global Institute. *Risk, resilience, and rebalancing in global value chains*. McKinsey & Company, 2020. 78 p. (дата звернення: 25.10.2025).
10. Rodrik D. Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy. *Princeton*: Princeton University Press, 2017. 336 p.
11. Stiglitz J. E. Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump. New York: W.W. Norton & Company, 2017. 512 p.
12. U.S. Department of Commerce. CHIPS for America. Washington: DOC, 2023. URL: <https://www.commerce.gov/chips> (дата звернення: 01.10.2025).
13. United Nations Conference on Trade and Development. *World Investment Report 2023: Investing in sustainable energy for all*. Geneva: UNCTAD, 2023. 216 p.
14. World Trade Organization. *World Trade Report 2023: Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future*. Geneva: WTO, 2023. 248 p. (дата звернення: 25.10.2025)
15. World Economic Forum. *Globalization 4.0: Shaping a New Global Architecture in the Age of the Fourth Industrial Revolution*. Geneva: WEF, 2019. 124 p.
16. World Bank. *Global Economic Prospects: Weakening Growth, Financial Risks*. Washington: World Bank Group, 2023. 224 p.

REFERENCES

1. Antràs P. (2021) De-Globalisation? Global Value Chains in the Post-COVID-19 Age. *National Bureau of Economic Research Working Paper*. No. 28115. 38 p.
2. Asian Development Bank. Regional Comprehensive Economic Partnership: Overview and Economic Impact. Manila: ADB, 2021. 64 p.
3. Baldwin R., Evenett S. J. (2020) COVID-19 and Trade Policy: Why Turning Inward Won't Work. London: CEPR Press, 232 p.
4. Bown C. P., Kolb M. (2023) Trump's Trade War Timeline: An Up-to-Date Guide. *Peterson Institute for International Economics*. Available at: <https://www.piie.com/blogs/trade-investment-policy-watch> (accessed October 15, 2025).
5. European Central Bank. (2023) The international role of the euro. Frankfurt: ECB. *Annual Review*. 84 p.
6. Freund C., Mattoo A., Mulabdic A., Ruta M. (2023) Is US Trade Policy Reshaping Global Supply Chains? *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 10511. 42 p.
7. Gopinath G. (2020) A New Bretton Woods Moment. *IMF Blog*. Available at: <https://www.imf.org/en/Blogs> (accessed September 25, 2025).
8. International Monetary Fund. (2023) *The Economic Effects of Geopolitical Fragmentation*. World Economic Outlook. Chapter 3. pp. 89-124.
9. McKinsey Global Institute. (2020) *Risk, resilience, and rebalancing in global value chains*. McKinsey & Company. 78 p. (accessed October 25, 2025).
10. Rodrik D. (2017) Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy. *Princeton*: Princeton University Press, 336 p.
11. Stiglitz J. E. (2017) Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump. New York: W.W. Norton & Company. 512 p.
12. U.S. Department of Commerce. (2023) CHIPS for America. Washington: DOC. Available at: <https://www.commerce.gov/chips> (accessed October 1, 2025).
13. United Nations Conference on Trade and Development. (2023) *World Investment Report 2023: Investing in sustainable energy for all*. Geneva: UNCTAD. 216 p.
14. World Trade Organization. (2023) *World Trade Report 2023: Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future*. Geneva: WTO. 248 p.
15. World Economic Forum. (2019) *Globalization 4.0: Shaping a New Global Architecture in the Age of the Fourth Industrial Revolution*. Geneva: WEF. 124 p.
16. World Bank. (2023) *Global Economic Prospects: Weakening Growth, Financial Risks*. Washington: World Bank Group, 224 p.

Стаття надійшла: 28.10.2025

Стаття прийнята: 26.11.2025

Стаття опублікована: 05.12.2025